

ZWIĄZEK
POWIATÓW
POLSKICH

Stanowisko

XXXIII Zgromadzenia Ogólnego Związku Powiatów Polskich w sprawie koniecznego wzmocnienia powiatów w konsekwencji postępującego kryzysu demograficznego

Karpacz, 17 czerwca 2026 roku

Dane statystyczne nie pozostawiają złudzeń – Polska staje w obliczu jednego z największych zagrożeń społecznych od kilku dekad. Nasz kraj należy bowiem do najszybciej starzejących się i kurczących się społeczeństw Unii Europejskiej. Zgodnie z danymi GUS, mediana wieku wynosi aktualnie prawie 45 lat i jest o ponad 11 lat wyższa niż w momencie rozpoczęcia transformacji ustrojowej. Symulacje GUS wskazują również, że w 2060 r. Polaków może być tylko 28,4 mln, a więc prawie 24% mniej w stosunku do obecnej liczby mieszkańców. Na tą generalnie krytyczną sytuację nakłada się migracja wewnętrzna do metropolii pogłębiająca polaryzację przestrzenną — sukces kilku największych aglomeracji odbywa się kosztem jeszcze silniejszego wyludnienia się setek mniejszych gmin i miast.

Te postępujące, negatywne zmiany demograficzne w fundamentalny sposób wpłyną na dotychczasowy model organizacji administracji publicznej, finansowania usług publicznych, a także podziału zadań między poszczególnymi poziomami samorządu.

Wiele gmin, szczególnie wiejskich i miejsko-wiejskich, zaczyna przez wspomniane zjawiska szybko tracić potencjał do realizacji zadań publicznych. Jest tylko kwestią czasu, kiedy znacząca grupa gmin znajdzie się poniżej progu możliwości realizacji swoich zadań własnych. Będzie to dotyczyło również zadań, które wydawały się niezbędne w każdej gminie, np. utrzymania sieci szkół i przedszkoli przy dramatycznie malejącej liczbie uczniów, zabezpieczenia efektywnej pomocy społecznej, utrzymania sprawności technicznej i finansowej infrastruktury komunalnej. W takiej sytuacji naturalną pokusą jest przekazanie zadań do realizacji przez sąsiednią gminę. Jest to wygodne, lecz antysamorządowe – sprowadza bowiem gminę do roli klienta obsługiwanego przez zewnętrzny podmiot, którego władze nie odpowiadają demokratycznie przed obsługiwaną gminą. Wszelkie zmiany mogące wywołać taki skutek – w szczególności projekt ustawy o zrównoważonym rozwoju miast – muszą być bardzo wnikliwie ocenione nie tylko z punktu widzenia przynoszonych przez nie korzyści, lecz również zagrożeń.

W świetle zasady pomocniczości jedynym sposobem umożliwiającym zachowanie istoty samorządności – samodzielnego zaspokajania zbiorowych potrzeb przez wspólnotę osób mieszkających na danym terenie – jest przeniesienie kompetencji na wyższe poziomy organizacji. Z tego względu należy rozpocząć realną debatę nad wzmocnieniem roli samorządu powiatowego w całym systemie administracji Państwa. Powiat dysponuje bowiem wystarczającą skalą geograficzną i demograficzną dla efektywnej organizacji większości podstawowych usług publicznych – na tyle dużą, że znacznie dłużej może opierać się tendencjom demograficznym. Jednocześnie jest to nadal naturalny obszar tożsamości historycznej i społecznej na poziomie lokalnym, rozpoznawalny przez mieszkańców, którzy nie zamykają się w swoim życiu prywatnym i społecznym w granicach małych gmin. Pierwszym krokiem powinno być więc przyznanie możliwości przekazywania przez gminy w drodze porozumienia zadań na szczebel powiatowy. W niektórych przypadkach już teraz konieczne jest przeniesienie zadań na poziom powiatów. Docelowo niezbędne może się okazać gruntowne przemyślenie roli gmin i powiatów w nowej sytuacji demograficznej państwa.

Zmiany demograficzne nie są kwestią dalekiej przyszłości – są rzeczywistością, z którą setki polskich gmin i powiatów mierzą się już dziś. Pytanie nie brzmi więc czy reforma systemu samorządowego z tego względu jest konieczna, lecz czy zostanie przeprowadzona w sposób zaplanowany i prewencyjny, a nie będąc spóźnioną i gwałtowną, a przez to nieprzemyślaną reakcją na ujawniające się z pełną mocą skutki kryzysu demograficznego.

Zgromadzenie Ogólne Związku Powiatów Polskich wzywa Rząd i Parlament Rzeczypospolitej Polskiej do podjęcia odważnych, systemowych działań: redefinicji zadań samorządowych w świetle obecnych i nadchodzących realiów populacyjnych oraz wypracowanie docelowego modelu administracji lokalnej dostosowanego do sytuacji demograficznej, gdzie nastąpi wzmocnienie roli powiatów jako naturalnego poziomu konsolidacji zadań i usług publicznych.

Przewodniczący
XXXIII Zgromadzenia Ogólnego
Związku Powiatów Polskich

Andrzej Płonka